

могут изучать новую лексику и самостоятельно контролировать правильность своих ответов.

Использование интернет-ресурсов на начальном этапе обучения русскому языку как иностранному, совместно с традиционными формами обучения, позволяют сделать процесс усвоения лексики более легким, увлекательным, интересным и, соответственно, эффективным.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Особенности формирования лексической компетенции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=901430>. – Дата доступа: 14.10.2022.
2. Жаренкова, О. М. Использование возможностей ресурса Wordwall в процессе обучения английскому языку [Электронный ресурс] / О. М. Жаренкова. – Режим доступа: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/241288/4>. – Дата доступа: 14.10.2022.

УНІКАЛЬНЫЯ КАРАНЁВЫЯ МАРФЕМЫ НА ЗАНЯТКАХ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Селібірава Л. У.

Беларуская дзяржаўная сельскагаспадарчая акадэмія

У дэрывацыйнай сістэме сучаснай беларускай мовы побач з рэгулярнымі, прадуктыўнымі мадэлямі прадстаўлены і нерэгулярныя, непрадуктыўныя мадэлі, сярод якіх цікавасць уяўляюць унікальныя марфемы.

У лінгвістычнай навуцы *ўнікальныя марфемы* звычайна разглядаюцца як «марфемы, якія не паўтараюцца ў іншых словах, сустракаюцца толькі ў адным слове» [1, с. 156]. Аднак такое азначэнне з'яўляецца не зусім дакладным, паколькі ўнікальныя часткі могуць паўтарацца ў вытворных лексічных адзінках. Таму больш правільнай лічыцца наступная дэфініцыя: унікальныя марфемы – гэта тыя марфемы, якія ўжываюцца «ў спалучэнні толькі з адной і той жа марфемай – каранёвай або афіксальнай» [2, с. 3].

Унікальнымі могуць быць прэфіксы, суфіксы, конфіксы, інтэрфіксы, а таксама карані. У артыкуле разгледзім віды ўнікальных каранёвых марфем, з якімі мы знаёмім студэнтаў на занятках па беларускай мове з мэтай пашырэння ведаў аб такіх раздзелах мовазнаўства, як словаўтварэнне, марфеміка, марфаналогія, абуджэнне цікавасці, павагі, любові да роднай мовы.

Пытанне аб унікальных каранях, як і пытанне аб унікальных афіксах, звязана з праблемай выдзялення марфем у цэлым. Калі выдзяленне марфем у слове ставіць у залежнасць ад словаўтваральных сувязей пэўнага слова з іншымі словамі, у прыватнасці з яго непасрэдна ўтваральным, то ўнікальныя карані ў такім выпадку адсутнічаюць у складзе простых вытворных слоў, аднак могуць існаваць у звязаным выглядзе ў складзе складанага вытворнага ці

невыворнага слова або ў свабодным выглядзе ў складзе адзінкавых слоў, што не ўваходзяць у словаўтваральныя гнёзды.

Такім чынам, члянэнне слова на структурныя часткі дае падставы вылучаць у сістэме сучаснага беларускага словаўтварэння *ўнікальныя каранёвыя марфемы*, пад якімі мы разумеем карані, што выяўляюцца толькі ў адным нязменным ці зменным у спалучэнні з формаўтваральнымі і формазмняльнымі афіксамі слова або ў словах у спалучэнні з іншымі словаўтваральнымі і словазмняльнымі афіксамі і не паўтараюцца ў іншых лексічных адзінках.

Унікальныя каранёвыя марфемы падзяляюцца на наступныя віды:

1. *Свабодныя ўнікальныя карані, ці словы з нулявой вытворнасцю.*
2. *Звязаныя ўнікальныя карані.*

Асаблівасцю свабодных унікальных каранёвых марфем з'яўляецца тое, што яны не ўдзельнічаюць у акце словаўтварэння, паколькі лічацца невытворнымі і ад іх не ўтвараюцца новыя словы. Дадзены від марфем прадстаўлены запазычанымі і спрадвечна беларускімі лексемамі розных часцін мовы. Словы са свабоднымі ўнікальнымі каранямі адносяцца як да агульнаўжывальнай лексікі, так і да лексікі абмежаванага ўжытку (з паметамі «спецыяльнае» і «жаргоннае»), а таксама да стылістычна нейтральнай і стылістычна афарбаванай лексікі (з паметамі «размоўнае» і «высокае»).

Прыкладзём некаторыя прыклады лексічных адзінак са свабоднымі ўнікальнымі каранёвымі марфемамі: *ацэлёт, ашуг, бабашк-а, бабуін, багатэль, багаўд, багінг, базук-а, байхав-ы, віра, віцязь, вольфі[j]-я, вуз-а, вяхір, вяціч-ы, гавіял, гаджэт, дэвора, дэгажэ, дэйдвуд, дэкокт, іхнеўмон, ішхан, кабашон, кабернэ, кабé[j]-я, каблук, кабукі, кабыз і кобыз, кавасакі, каверынг, лягав-ы, ляс-ы, лятэкс, магёрк-а, магот і маго, мадэр-а, майна, райграс, райдар, рамі, ракі[j]-я, рафёр, ралёт-ы, рамс, сфінктар, сцізорык, сьёр-а, сэнсэй, сэні[j]-я, сэр, табу, тавэрн-а, фундук, фурор, фуруй-я, фуры[j]-я, фуэтэ, фэн-шуй, ф'южн, хайвэй, хал-а, хамсін, харакіры, харты[j]-я, ююб-а, ягдташ, якудз-а, янкі, япі, ятаган, ятроўк-а і інш.*

На нашу думку, пэўнае месца сярод слоў са свабоднымі ўнікальнымі каранямі могуць займаць службовыя словы: прыназоўнікі (*праз, за, для, над, на*), злучнікі (*абó, альбó, каб*), часціцы (*амін, ні*). Гэта таксама ізаляваныя адзінкі, што не ўваходзяць у склад словаўтваральных гнёздаў і самі не ўтвараюць іх.

Звязаныя ўнікальныя карані прадстаўлены наступнымі відамі:

а) унікальныя карані ў складзе члянмых невытворных слоў. Такія каранёвыя марфемы вылучаюцца ў невялікай колькасці спрадвечна беларускіх скланяльных назоўнікаў: *бужаніна, каліна, рабіна, маліны, журавіны, брусніцы, клубніцы, суніцы;*

б) прэпазіцыйныя ўнікальныя карані ў структуры складаных слоў. Дадзены від унікальных каранёвых марфем прадстаўлены запазычанымі і спрадвечна беларускімі назоўнікамі, прыметнікамі, прыслоўямі. Словы з адзначанымі ўнікальнымі каранямі існуюць у агульнаўжывальных лексемах і лексемах абмежаванага ўжытку (з паметай «спецыяльнае»), з'яўляюцца

стылістычна нейтральнымі і стылістычна афарбаванымі (маюць памету «размоўнае»). Напрыклад, *більдапарат*, *кардэбалэт*, *пін-код*, *настуран*, *токшобу*, *курносы*, *лапавухі*, *ва-банк*, *штырбарт* і інш.;

в) постпазіцыйныя ўнікальныя карані ў структуры складаных слоў. Гэты від унікальных каранёвых марфем таксама прадстаўлены запазычанымі і спрадвечна беларускімі назоўнікамі, прыметнікамі, прыслоўямі. Карані такога тыпу таксама вылучаюцца ў агульнаўжывальных лексемах і лексемах абмежаванага ўжытку і з'яўляюцца стылістычна нейтральнымі і стылістычна афарбаванымі (маюць памету «размоўнае»). Прывядзём некаторыя прыклады: *кільсан*, *туальдэнор*, *фрыцюр*, *бэбісітар*, *фрыкасэ*, *штокверк*, *белабрысы*, *тэплес* і інш.

ЛІТАРАТУРА:

1. Сцяцко, П. У. Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў / П. У. Сцяцко, М. Ф. Гуліцкі, Л. А. Антанюк. – Мінск : Выш. шк., 1990. – 222 с.
2. Рацибурская, Л. В. Словарь уникальных морфем современного русского языка / Л. В. Рацибурская. – М. : Флинта Наука, 2009. – 160 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ЛЕКСИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ РКИ

Сентябова А. В.

Гродненский государственный медицинский университет

Основные задачи, которые стоят перед преподавателем при обучении любому иностранному языку, – это овладение иностранным учащимся словарным составом изучаемого языка и основными грамматическими конструкциями, т. е. формирование лексической и грамматической компетенции. Уровень сформированности данных компетенций влияет на то, насколько успешно в дальнейшем иностранный учащийся будет выполнять межкультурную коммуникацию. В современных исследованиях существуют разные определения лексической компетенции. Под лексической компетенцией мы вслед за А. А. Фетисовой понимаем «способность и готовность <...> на основе совокупности приобретенных лексических знаний, навыков и умений, языкового и речевого опыта осуществлять корректное межличностное и межкультурное иноязычное общение <...> в соответствии с языковыми, стилистическими и социокультурными нормами языка» [1, с. 26].

В ходе формирования лексических навыков продуктивного и рецептивного характера происходит становление лексической компетенции. Иностранному учащемуся учится определять контекстуальное значение слова, сравнивать его объем в двух и более языках, выявлять в нем специфические национальные черты [2]. Лексическая компетенция считается сформированной,